

A NAPÚTRÓL

Mit vállal/hat ma magára egy művészeti képzés a menedzserek és piárosok világában, mikor megmondják neked, mi a *trendi*, milyennek érdemes mutatni magad, ha versenyben akarsz maradni hírért-névéért? Aki szabad akar lenni, az ma ne menjen művésznak. Vagy eldolgozhatja magában, *csak úgy*. A művész, a művészet még mindig csipkerózsika-álmát alussza, de ezúttal csak magától kelhet fel, mert a herceg... az úgyse jön.

A Napút Szabad Művészeti Iskolában idén vége az első évfolyam, szeptemberben indul az újabb három éves képzés. A Döbrönte Zoltán és Simon Zsolt József vezette iskola *szemléletében* tér el a többi rajz- és festőiskolai csoportoktól, illetve az állami művészeti képzésektől. Az első év a növényvilágot, a második az állatvilágot, a harmadik az embert – mikro- és makro-univerzumával – állítja figyelő tekintet elé. A kulcsszó a *megtapasztalás*, a kísérletezés, a valóságra való érzékenység kifejllesztése és finomítása, az önmagára s a világ dolgaira reflexív és

tudatos ember fejlődésének reményében. A Goethe színtanára, és Rudolf Steiner szellemtudományos vizsgálódásaira épülő feladatok a kép születése közben dolgoztatják és dolgozzák meg a tanulókat. A színharmóniakat és a színhangulatokat, a realista, az impresszív és az expresszív festésmódokat lelkében is megtapasztaló alkotó biztos alpra lel, ami nem lehet egyenlő a kanonizált vélemények ismételtetésével, sem az öncélú felelőtlenséggel. A gyakorlati munka közben megismerkedik a művészettörténettel is, s mind a művészeti múltra, mind a születő új látásmódokra összefüggésében, a változás dinamikáját és miértjét megértve tekint. A Naputasok között kapnak a kezükbe, hogy éljenek a bennük szunnyadó képességekkel. Hogy felébresztik-e ezt, rajtuk múlik.

Az iskola 2010. július 1-8. között idén is megnyitja alkotótelepét a zsenyei Bezerédj kastélyban, s vár minden érdeklődőt ide, illetve a szeptemberben útjára induló új évfolyam képzésére. (További információ és elérhetőség: www.naputasok.hu, naputasok@gmail.com)

VAJDASÁGI MAGYAR ÉPÍTÉSZEK 4. TÉLI TALÁLKOZÓJA

2010. február 20-án, szombaton, a magyarkanizsai Múvelődési házban megtartottuk a Vajdasági Magyar Építészek IV. Téli Baráti Találkozóját. A 2010-es *Otthonteremtők* című találkozó témája a családi- illetve a lakóházak építésze volt.

Az eddigi szokásokhoz híven a délelőtt bemutatkozásokkal kezdődött, így Újvári Endre építészé (Zenta) és Mihók Edit kertépítészé (Szabadka). Utánuk Szabó Zsombor (Szabadka) *Az alföldi típusú lakóház történeti fejlődéséről* tartott bevezető előadást. Idei vendégelőadónk a keszthelyi Rácz Tamás (FORMA-Keszthely) volt,

aki *Természetközeli építészet* című előadásával megadta a találkozó alaphangját.

A délutáni programban elhangzott még Tóth Zoltán (Zenta/Budapest) *Építészet a világválság idején*, Pióker Károly (Kúla) *A többemeletes lakóházak építésének problémái*, Valkay Zoltán (Magyarkanizsa) *Hagyomány és emlékezet a lakóházépítésben*, Horvát Lehel (Szabadka) *A tavalyi év terméséből*, Dömötör Gábor (Szabadka) *A szabadkai zsinagóga Zsolnay majolika díszről* végül Tóth Vilmos (Magyarkanizsa) *Házszerű házakról* című 20 perces beszámolója.

A Tóth Vilmos és én általam szervezett idei *Téli találkozó* (a nyári a CAMPUS) – mivel eddig csak be-be mutakozgattunk egymásnak – meg-

próbálta egy kérdés megtárgyalása köré szervezni az eseményt és résztvevőit. Az eddig legnagyobb létszámúra sikerült találkozó (negyvenketten voltunk) előadásainak konklúziója, hogy az otthonteremtés gyönyörű-fáradtságos áldozathozatalában akkor leszünk sikeresek, ha figyelembe vesszük magát az embert és valós igényeit, a mindenkori környezetet, legyen az öröklött, művi, vagy természeti, és ha mellérendelő módon mindent egynek leszünk képesek látni, és az általunk épített mű annak minden tényezőjével (hely, beruházói akarat, hatóság, építőanyag, éghajlat stb) ezt az egységet képes teljesebbé tenni.

Üdvözlétemet küldöm a Délvidékről, a magyarkanizsai Tisza-partról,
Valkay Zoltán

MARKO POGAČNIK BUDAPESTI PROGRAMJA, 2010. május 21–23.

Marko Pogačnik szlovén szobrász, a *Geoculture* mozgalom kezdeményezője. Geomantiával, földgyógyítással és föld-akupunktúrával foglalkozik. Világszerte tart előadásokat és többnapos foglalkozásokat. Magyarországon utoljára 2003-ban került sor ilyen előadásra és föld-gyógyító csoportmunkára. Magyarul megjelent könyvei: *Az elementárok, A föld gyógyítása, Az emberré válás evangéliuma*.

Bővebb információ: <http://www.markopogacnik.com/life.html>

Május 21. péntek 18.00–20.00: *Gaia rejtett világa* előadás • A hétvége során a tudatosággal rendelkező Föld – Gaia – belső rejtett dimenzióit, illetve a felszínén történő különböző megnyilvánulási módjait/formáit kutatjuk. Pogačnik megosztja tapasztalatait Gaia belső, a fizikai formákkal párhuzamos világairól, amelyek alapvető szerepet töltenek be a Föld életében. Válaszokat keresünk arra is, hogy ennek, a mitológiákban a tündérek birodalmá-

nak nevezett dimenzióknak milyen gyakorlati szerepe van az életben, és hogy milyen módon működhetünk együtt Gaiával az ökológiai problémák megoldásában.

Május 22–23. szombat–vasárnap 9.30–17.00: *Budapest – kozmikus találkozási pontok* workshop • Budapest és a hasonló nagyvárosok nem csupán összetett városi struktúrák, hanem olyan helyszínek is, ahol találkozik és kapcsolatba lép egymással az emberi kultúra, a Gaia tudatosság és az életerők láthatatlan világa. Hol található ilyen kapcsolódási pontok Budapesten? Mi a szerepük és milyen állapotban vannak? Lehet, hogy egészséges működésükhöz a segítségünkre van szükségük? Hogyan érzékelhetjük ezeket a helyeket? Ezekre a kérdésekre keressünk választ a hétvége folyamán.

Az előadás és a workshop angolul, magyar tolmácsolással zajlik. Helyszínek: Gellérthegy, Margitsziget, Budai vár, Kissvábhegy, Városliget.

Ebédszünet: valamelyik parkban, inni- és ennielőt minden résztvevő hozzon magával!

Részvételi díjak: előadás 2000 Ft, workshop 8500 Ft/nap, családi kedvezmény 8000 Ft/nap két, 7000 Ft/nap három résztvevő esetén. Diákkedvezmény 10–18 éves korig: 4000 Ft/fő

Jelentkezés és érdeklődés:

Trom Kata; tromkata@gmail.com
telefon: 20/4911540.

Az előadáson a hétvégi programtól függetlenül is részt lehet venni.

A jelentkezés határideje: április 20.

A Kós Károly Alapítvány köszönetet mond azoknak, akik személyi jövedelemadójuk egy százalékával támogatták. 2009-ben ebből a forrásból 185 268 forint folyt be, amit **Vándoriskola** oktatási programjának költségeire fordítottunk. A 2010-ben várható összeget ugyanígy kívánjuk felhasználni. Kérjük, hogy 2010-ben is támogassanak adójuk egy százalékával, adószámunk: **19193580-2-41**.

ÚJORNAMENTIKA ÉS ORGANIKUS ARCHITEKTÚRA

Kiállítás és Építészeti Fesztivál
a Párizsi Magyar Intézetben
03. 16. – 04. 06.

A Magyar Építészek Szövetsége a télen felkérést kapott a Párizsi Magyar Intézettől, ezen a tavaszon rendezzen a kortárs magyar építészeti bemutató eseménysorozatot. Az intézet épülete a diáknegyed közvetlen közelében, a Luxembourg park mellett, igen frekvenciált helyen áll, ezért a kínálat kültéri része volt egy utcai raypainting-show, amit a Sokszem Alapítvány és az Archikon építészei/képzőművészei prezentáltak – már március 15-én, és a tényleges kiállításnyitó-konferencia estek mellé. Az adott estéken időjárás is kegyes volt, a mustra jól festett, és a nemzeti ünnepen óriási, vetített kokárda hívta fel a járókelők figyelmét a magyar programra.

A MÉSZ által felkért mintegy tízfős média/szakértő csapat a nehezen befogadható „seregszemle” karakter helyett tematikát javasolt a benti kiállításokhoz. Nevezetesen a Magyar Építőművészet 2009/4-es, igen sikeresnek bizonyult (elkapkodták a számot) Újornamentika és kortársépítészet tematikus számából kiinduló megközelítést. Amikor a kurátori feladatot elvállaltam, tudtam, hogy a rendkívül rövid határidő közepette az anyag megszerkesztését ez a fókuszáló szemlélet teszi lehetővé. Annál is inkább, mert 10 éve, 1999-ben már felmerült hasonló koncepció, amelynek a bécsi Ringturm impozáns, nagy ívű, keletre figyelő modern építészeti kiállítás-sorozatában történő bemutatásán Hadik Andrással (Építészeti Múzeum) kerestünk átjárásokat, párhuzamokat, homológiákat prezentálva az 1900-as és a 2000-es századforduló magyar építészete között. A bécsi Ringturm kurátora, Adolf Stiller akkor mereven elutasította, hogy az ő sorozatában az organikus építészettel mint jelentős kortárs irányzattal ismerkedhessenek meg a nézők. A

bécsi Collegium Hungaricum igazgatója, Csúri Károly által kezdeményezett kiállítástól így végül el kellett álljunk. A Ringturm kurátora meg beérte a *Fény és forma* című, két háború közötti fotóanyagot bemutató, akkoriban szabaddá váló itthoni tárlatának átvételével. Ez azzal a hiánnyal járt együtt, hogy míg minden egykori szocialista ország 20. századi építészetről osztrák költségvetésű, német-angol nyelvű kötet készült – Magyarországa elmaradt. (A nyugati országok 20. századi építészete pedig a frankfurti Deutsches Architektur Museum gondozta, tán mi vagyunk az egyedüli európai ország, akiknek építészete az elmúlt 20 évben nemzetközi szinten nem publikálták. Hozzáteve, hogy a trianoni városok építészetét a román vagy a szlovák kötetek tárgyalták.)

A tavaly az Iparművészeti Múzeumban a Kós Károly Egyesülés által rendezett Folytatni a Teremtést – Magyar élő építészet tárlat, és ezzel párhuzamosan a MÉ 2009/4-es tematikus száma is újra áttekintette ornamentika és építészet mai összefüggéseit. A kiállítás kurátoraitól szívességéből rendelkezésre bocsátott 22 tabló és a MÉ lapból kiemelt 16 kortárs épület Bujnovszky Tamás által fotózott anyaga most friss lehetőségként állt rendelkezésre az alábbi történeti alapokat és a jelen építészetelméleti fordulatait összegző kiállításához.

A protomodern folyamatok részeként a 19. század építészetének ornamentika-vitáit Karl Bötticher *A hellének tektonikája* c. műve indította el. Építészetelméletében az ornamentika szimbolikus szerepet kapott. Ezt támadta a Bécsben is tanító G. Semper híres Bekleidungstheorie elmélete, nála a felöltöztető ornamentika funkcionális, téralakító volta vált elsődlegessé. Az elméleti vita harctere a Monarchia építészete lett. A szemben álló frontokat a bécsi Otto Wagner és a magyar Lechner Ödön vezették, miután Wagnernek egy budapesti látogatásán mondottakra Lechner vála-

szolt. E kultúrharc felidézéseként vilant fel tárlatunk néhányat Lechner Ödön, Kós Károly, Maróti Géza és más szecessziós nagyságok terveiből. A duális államon belüli kulturális szembenállás 1918 után megszűnt, közben Adolf Loos ornamentika-tagadása a modernek egyik axiómája lett. Az elszakított Erdélyben ugyanakkor Kós Károly az ezredvégi építész-teoretikusok elődjévé vált. Ám ő másféle filozófus volt: a mindennapi praxis részeként szépirodalmat írt, építészeti és iparművészetet művelt. Építész, író, költő, festő, grafikus, etnográfus, műtörténész volt, kézíratos tipográfus és – az Erdélyi Szépművészek Céh könyvkiadói gyakorlatában – profi könyvcsináló. Az ő építőfilozófiája poézis volt, az elsüllyedő életforma poézise, ahol Kós az Erdélyben beszélt nyelv, a népművészetében benne élő formanyelv őre és kutatója lett. Archaikus gyökerű tündérvilágot rajzolt, kereste az építészeti és irodalmi jelentés homológiáját. Igazi humanista volt. A firenzei reneszánsz udvari kultúrájának neoplatonikus költője, vizuális művészei hasonlóan a kép és a szöveg közös szimbolikáját kutatták. Rudolf Wittkower kutatásai kimutatták, hogy a római romokon akkoriban fellelt építészeti ornamentikát már a firenzeiek is „olvasható nyelvként” akarták megfejteni, és költészetükben újra használni.

Az elmúlt negyedszázadban az építészeti gyakorlat ismét napirendre tűzte az ornamentika kérdését. Az egyik fontos helyszín ismét Magyarország lett, ahol a magyar organikusok mozgalma részben Lechner és Kós nemzeti stílusához, részben Rudolf Steiner antropozófiájához csatolt vissza. A konferencián Csernyus Lőrinc előadásában Kós Károlyt állította a centrumba.

A fenti, több évtizedet átfogó folyamattal párhuzamosan a Lévi-Strauss megfogalmazta strukturalizmus a nyelv felől közelített az ornamentika analóg rendszeréhez: A rokonság elemi struktúráiban (1949) közzétett teóriája, a nyelvészeti homológia sze-

rint gondolkodott az etnológia történeteinek és a művészeti műfajok történeti megismerésének viszonyáról. Lévi-Strauss a szubjektivitás ábrándjai helyett (E. Durkheim és M. Maus nyomán) a társadalmi tényeket is dolognak tételezte, Freudtól pedig átvette a „szellem is dolog”, ha tetszik: a „gondolat is tárgy”, valamint a „tudattalan” ideáit. Lévi-Strauss szerint, „... létezik egy sík, amelyben a megfigyelő és a csoport nem szubjektum és objektum mivoltában áll egymással szemben. Az informátor válaszait nem lehet készpénznek venni, de válaszai alapján modelleket alkothatunk egy mögöttes szintről, s ennek segítségével megadhatók a szabályok. Ahogyan egy anyanyelvi beszélő nyelvi viselkedése alapján is rekonstruálható az adott nyelv grammatikája, ha maga a beszélő nincs is a szabályok tudatában (...) A tudattalan ezek szerint közvetítő elem az én és a többiek között”. A „közösségi építés” ilyen homológiás pólusainak tekinti majd H. G. Gadamer a művész és a befogadó kapcsolatát is, amely képes átlépni a mindennapok és az esztétikai szabályok közötti sorompón – mondván: a képet a befogadó fejezi be. Szerinte Heideggernek a létezés valóságára vonatkozó kérdését a mű-

vészetre kell alkalmazni, mert „a művészet a valóság és valóságkeresés privilegizált területe”.

A magyar kortárs architektúrát és mai organikus teljesítményeket bemutató kiállításunk, tehát együtt látatta korunk karakteres hazai építészetét a szecesszió néhány emblematikus példájával. Ezt az összhangzatot nővumként értékelte nyitóbeszédében Paul Quintrand professzor, a francia Académie d'Architecture tagja, a BME díszdoktora. Megnyitójában kiemelte, hogy Európa és a világ sokat köszönhet a magyar alkotóknak, művészeknek, kutatóknak a zene, a képzőművészetek, a tudomány terén. Az a tény azonban, amit az építészet területén ért el, s az elmúlt század egyik legerősebb iskolájaként képvisel, alig ismert. Az anyag megtekintése után lelkesedve mondta: „a magyar építészet – elmentében a nyugattal – nem hagyott nyomot a posztmodernizmus...”

A fesztivál megnyitójának résztvevőit Ecsedi-Derdák András, a Párizsi Magyar Intézet igazgatója és Kálmán Ernő DLA, a MÉSZ elnöke köszöntötték. Az Építészeti Fesztivált méltatta Louise Cox, az UIA elnöknője és Albert Dubler, az UIA II. régiójának elnöke. Bruno Queysane rövid Vitruvi-

us-magyarozatával zárta megnyitóját: az építésznek, mint hadba indulónak, fel kell vértéznie magát. A Párizsi Magyar Intézetben kiállított alkotások építészei felvértézettek – örökségükkel gazdálkodni, napjaink kihívásainak megfelelni kész építészek, sajnálatos, hogy munkásságuk személyes tapasztalás nélkül rejtve marad, alulpublikált. Örömmel üdvözölte a Párizsi Magyar Intézet és a MÉSZ rendezvényét és az Akadémia részéről segítséget ígért, hogy a kiállítás minél többek számára ismert legyen. A kortárs építészetről a kritikai regionalizmus jegyében címen Stephane Hanrot PhD, DPLG – az ENSA de Marseille-Luminy tanára – a magyar anyaggal kontextusban tartotta meg záró előadását.

Quintrand úr fent említett elemző előadásában kiemelte, hogy Lechner Ödön magyar építészetet teremtő munkássága, Kós Károly építésze és építész-társadalmi szerepvállalása azok a példák, amely erős, mély gyökerekből táplálkozó nemzeti hagyományra épülnek, amelyeket Makovecz Imre, Csete György és a Kós Károly Egyesülés műhelyei visznek tovább – és az újornamentika mentén ez a hatás most jóval szélesebbnek tűnik.

Szegő György

CSERNYUS LŐRINC 2009-ben megkapta a Magyar Művészetért díjat. Ugyancsak tavaly jelent meg az eddigi életművét bemutató könyv, amelynek a szövegét interjúrészek és visszaemlékezések adják. Az 1987 és 2009 közötti időben tervezett és megépített munkáit tartalmazó műjegyzék számszerűleg is megdöbbentő: 344 tételből áll. Csernyus emellett Csenger, Bonyhád, Solymár, Závod és Üröm főépítész feladatait is ellátja, épületeinek jelentős része ezeken a településeken áll. A kötet beszámol a külföldi workshopokban végzett irányító munkáiról (Sheffield, Ungersheim) és tartalmazza Bernard Menguy előadását a Triskell iroda *triskell*-jeléről tartott előadásának szövegét is.

A 2009-es felvételin **ÚJ VÁNDORKÉNT KEZDTEK:** Csóka Balázs, Kis Kálmán, Madár Ivett, Nemes Dávid, Szakos Hajnal és Szilágyi Szabolcs. A felvételi témája a veresegyházi medvefarm fogadóépülete volt. A pályaművek és a Vándoriskola további hírei a www.vandoriskola.hu honlapon tekinthetők meg.

HELYES GÁBOR 2009/3-es számunkban megjelent, *A magyar szerves építészet Wright felől nézve* című dolgozatára **ERTSEY ATTILA** írt válaszcikket, amely március óta olvasható az Építészfórumon (www.epiteszforum.hu). A fórumon folyó szakmai vitát Olvasóink figyelmébe ajánljuk.